

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PLz. ÚS 2/2025-13

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana (sudca spravodajca) a sudcov Jany Baricovej, Ladislava Duditša, Libora Duľu, Miroslava Duriša, Rastislava Kaššáka, Petra Molnára, Petra Straku, Ľuboša Szigetiho, Roberta Šorla a Martina Vernarského o návrhu predsedu ústavného súdu podľa § 13 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov na **zjednotenie právnych názorov** vyjadrených (i) v náleze č. k. **I. ÚS 93/2021-26** z 19. mája 2021, uznesení č. k. **I. ÚS 87/2022-32** z 9. februára 2022 a v náleze č. k. **III. ÚS 91/2023-38** z 25. mája 2023 a (ii) v náleze č. k. **III. ÚS 573/2023-239** z 21. decembra 2023 takto

r o z h o d o l :

V konaní o určenie absolútnej neplatnosti zmluvy, ktorej žalobca sám nie je účastníkom a ktorou sleduje dosiahnutie pôvodného usporiadania vlastníckych vzťahov, nie je možné vyjadriť hodnotu veci alebo práva, ktoré je predmetom sporu, v peniazoch, a preto sa výška základnej sadzby tarifnej odmeny advokáta určí podľa § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Tento postup zodpovedá obsahu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Odlišné právne názory

1. Predsedovi ústavného súdu bol 3. januára 2025 doručený podnet na predloženie návrhu plénu ústavného súdu na zjednotenie odlišných právnych názorov pri posudzovaní aplikácie advokátskej tarify v rámci určenia trov právneho zastúpenia v určovacích sporoch.

2. Podstatu odlišných právnych názorov možno zhrnúť takto:

I.1. Právny názor vyjadrený v náleze č. k. I. ÚS 93/2021-26 z 19. mája 2021, uznesení č. k. I. ÚS 87/2022-32 z 9. februára 2022 a v náleze č. k. III. ÚS 91/2023-38 z 25. mája 2023:

3. Sťažovateľka v konaní vedenom pod sp. zn. **I. ÚS 93/2021** namietala porušenie svojho základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 a práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6

ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Trnava o výške trov konania. Podanou žalobou sa žalobkyňa domáhala určenia, že kúpna zmluva o odplatnom prevode k nehnuteľnostiam uzatvorená medzi jej tetou (ako žalovanou 2) a sťažovateľkou – obchodnou spoločnosťou (ako žalovanou 1), je neplatná, pretože na takéto právny úkon nebola žalovaná 2 spôsobilá. Keďže žalobkyňa vzala svoju žalobu späť, skôr než sa začalo predbežné prejednanie sporu alebo pojednávanie, okresný súd konanie zastavil a žalovanej 1 priznal voči žalobkyni nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 %. Súd prvej inštancie pri určení základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby vychádzal z § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) (teda že nie je možné hodnotu veci alebo práva vyjadriť v peniazoch).

4. Sťažovateľka argumentovala tým, že hodnotu sporu bolo možné vyjadriť v peniazoch, a preto bolo na mieste aplikovať v danej veci § 10 ods. 1 vyhlášky. Ústavný súd ústavnej sťažnosti nevyhovел, pričom v okolnostiach veci považoval za podstatné, že aj v prípade, ak by bola žalobkyňa v spore (teoreticky) úspešná, nebolo by jej priznané právo (vlastnícke právo k nehnuteľnosti), hodnota ktorého je vyjadriteľná v peniazoch. Nezískala by teda majetkovú hodnotu vyjadrenú v kúpnej cene predmetnej nehnuteľnosti, o ktorej sa viedol spor. Vzhľadom na obsah žaloby by nemohla byť výsledkom predmetného konania zmena vlastníckeho práva k nehnuteľnosti v prospech sťažovateľky, a to ani v prípade, ak by konajúce súdy identifikovali naliehavý právny záujem na požadovanom určení a prípadne by vyhověli žalobe.

5. Podľa názoru ústavného súdu predmetom tohto určovacieho sporu nebolo definitívne určenie, ale určenie *quasi* prejudiciálne – na účely vysporiadania iného právneho vzťahu. Jeho výsledkom nebola konečná súdna ochrana, ale na účel dosiahnutia jej definitívneho hmatateľného účinku sa nárok musí žalovať samostatne zo zákonných dôvodov. V týchto prípadoch nie je možné hodnotu predmetu sporu vyjadriť v peniazoch, čo opodstatňuje aplikáciu § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky.

6. Z rovnakých východísk vychádzal ústavný súd v konaní vedenom pod sp. zn. **I. ÚS 87/2022**, v ktorom preskúmal uznesenie Okresného súdu Rožňava o výške trov konania v spore o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy o prevode nehnuteľností za situácie, keď sťažovatelia v procesnej pozícii žalobcov neboli hmotnoprávnymi účastníkmi tejto zmluvy. Uznesením z 9. februára 2022 ústavný súd odmietol ústavnú sťažnosť sťažovateľov, ktorou namietali porušenie svojich základných práv na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie, keď aproboval aplikáciu § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky okresným súdom pri výpočte základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby. Vychádzal z toho, že v danom prípade nebolo možné hodnotu sporu vyjadriť v peniazoch, pretože rozhodnutie súdu o žalobe sťažovateľov nemalo bezprostredný vplyv na ich majetkovú sféru, keďže účelom žaloby nebolo vyriešenie otázky ich vlastníckeho práva k prevádzaným nehnuteľnostiam, teda výsledkom predmetného konania nemohla byť zmena vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam v prospech sťažovateľov. V konečnom dôsledku malo teda rozhodnutie vo veci v okolnostiach daného prípadu iba nepriamy materiálny dosah na sťažovateľov.

7. Podobne v konaní vedenom pod sp. zn. **III. ÚS 91/2023** ústavný súd podrobil prieskumu uznesenie Okresného súdu Partizánske, ktorým bolo rozhodnuté o výške trov konania.

8. Sťažovateľka v procesnom postavení žalobkyne sa žalobou domáhala určenia neplatnosti právneho úkonu (kúpnej zmluvy) medzi žalovaným 1 ako predávajúcim a žalovanými 2 až 4 ako kupujúcimi. Okresný súd rozsudkom žalobu zamietol, konanie proti žalovanému 1 zastavil a priznal žalovaným 1 až 4 nárok na náhradu trov konania v celom rozsahu. V priebehu odvolacieho konania vzala sťažovateľka žalobu v celom rozsahu späť. Krajský súd v Trenčíne uznesením pripustil späťvzatie žaloby, zrušil rozsudok okresného súdu a žalovaným priznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania v celom rozsahu. Napadnutým uznesením sudca okresného súdu vychádzal pri určení základnej sadzby tarifnej odmeny za poskytnutie právnych služieb z § 10 ods. 2 vyhlášky s odôvodnením, že prípadné vyhovenie žaloby by pre sťažovateľku zdanlivo nemalo žiadne hmotnoprávne účinky (nenadobudla by žiadny majetok), avšak sťažovateľka samú seba považuje za jedínú konateľku žalovaného 1, z čoho odvodzovala aj svoju aktívnu vecnú legitimáciu. Prípadným vyhovením žalobe by sa nehnuteľnosti dostali do jej dispozičnej sféry ako jedinej konateľky žalovaného 1.

9. Ústavný súd nálezom z 25. mája 2023 sťažovateľke vyhovel a vyslovil porušenie jej základných práv na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie, ako aj práva vlastníť majetok napadnutým uznesením, ktoré zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie.

10. Prihliadol na to, že sťažovateľka nebola zmluvnou stranou kúpnej zmluvy, o ktorej platnosti sa viedol spor. V danom prípade preto bola dôvodná pochybnosť o tom, či sťažovateľka bola vôbec nositeľom hmotnoprávneho nároku, ochrany ktorého sa domáhala prostredníctvom podanej žaloby. Okresný súd žalobu sťažovateľky zamietol pre nedostatok jej naliehavého právneho záujmu, keďže vyhovenie žalobe by nesmerovalo k definitívnemu vyriešeniu spornosti vzťahov medzi stranami konania a v rámci odvolacieho konania vzala sťažovateľka podanú žalobu napokon v celom rozsahu späť.

11. Vzhľadom na uvedené považoval ústavný súd vo vzťahu k rozhodnutiu o trovách konania za relevantné, že aj v prípade, ak by sťažovateľka bola v spore (teoreticky) úspešná, nebolo by jej priznané vlastnícke právo k nehnuteľnostiam, ktoré boli predmetom kúpnej zmluvy a hodnota ktorých je vyjadriteľná v peniazoch. Nezískala by tak majetkovú hodnotu vyjadrenú v kúpnej cene predmetných nehnuteľností (333 000 eur), o ktoré sa viedol spor. Vzhľadom na obsah žaloby by nemohla byť výsledkom predmetného konania zmena vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam v prospech sťažovateľky, a to ani v prípade, ak by konajúce súdy identifikovali naliehavý právny záujem na požadovanom určení a prípadne by vyhovel žalobe. Inými slovami, podanou žalobou sa nemalo (a ani nemohlo) sťažovateľke priznať právo, hodnota ktorého je vyjadriteľná v peniazoch.

12. Ústavný súd navyše považoval právny záver okresného súdu o tom, že v prípade vyhovenia žalobe by sa sporné nehnuteľnosti dostali do dispozičnej sféry sťažovateľky z dôvodu, že je jedinou konateľkou žalovaného 1, za nesprávny a v rozpore s vykonaným dokazovaním.

I.2. Právny názor vyjadrený v náleze č. k. III. ÚS 573/2023-239 z 21. decembra 2023:

13. Ústavný súd v uvedenom konaní preskúmal ústavnú sťažnosť sťažovateľky, ktorá namietala porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu, práva na spravodlivé súdne konanie a práva vlastníť majetok uznesením Mestského súdu Košice (pôvodne Okresného súdu Košice I) sp. zn. 19C/26/2012 zo 7. augusta 2023 o výške náhrady trov konania v civilnom spore.

14. V predmetnom konaní sa žalobkyňa domáhala určenia absolútnej neplatnosti kúpnej zmluvy o prevode nehnuteľností uzavretej medzi matkou žalobkyne (ďalej len „žalovaná 2“) ako predávajúcou a sťažovateľkou (ďalej len „žalovaná 1“) ako kupujúcou. Podľa žalobkyne bola hodnota nehnuteľností (rodinný dom a pozemky) približne 1 mil. eur a žalovaná 2 nebola pre svoj zdravotný stav na takýto právny úkon spôsobilá.

15. Súd prvej inštancie rozsudkom z decembra 2012 určovaciu žalobu pre nedostatok naliehavého právneho záujmu zamietol s odôvodnením, že ani v prípade vyhovenia žalobe by žalobkyni nesvedčilo žiadne právo k predmetu kúpy a nemala by zaručené očakávané dedičské nároky, o ktorých je za života žalovanej 2 predčasné hovoriť. Jej právne postavenie by sa teda žiadnym spôsobom nezmenilo. Odvolací súd tento rozsudok zrušil uznesením z mája 2013. Žalovaná 2 zomrela v apríli 2014 a súd na jej mieste pokračoval v konaní s jej treťou dcérou. V novom konaní okresný súd uzavrel, že naliehavý právny záujem je daný, pretože vyhovujúci rozsudok, teda obnova vlastníckeho práva pôvodnej vlastníčky – neb. matky žalobkyne, bude podkladom pre prejednanie predmetnej nehnuteľnosti v dedičskom konaní po neb. poručiťke, na základe čoho predmetná žaloba je spôsobilým právnym prostriedkom na odstránenie neistoty žalobkyne ako jednej do úvahy pripadajúcej dedičky o právnych vzťahoch medzi stranami sporu. Po rozsiahlom dokazovaní súd prvej inštancie rozsudkom z januára 2018 žalobu zamietol a toto rozhodnutie bolo potvrdené rozsudkom odvolacieho súdu z mája 2019.

16. Uznesením vyššieho súdneho úradníka bola sťažovateľke priznaná náhrada trov konania vo výške 8 956,04 eur. Pri určení základnej sadzby tarifnej odmeny vychádzal z § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky. Ústavnou sťažnosťou napadnutým uznesením mestského súdu bola zamietnutá sťažnosť sťažovateľky proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka. Mestský súd odobril záver vyššieho súdneho úradníka, že rozsudok, ktorým by bolo žalobe vyhovené, by nemal za následok nadobudnutie vlastníckeho práva žalobkyne, a doplnil, že výsledok tohto konania by nemal vplyv ani na zmenu právneho postavenia sťažovateľky, keďže o vlastnícke právo by nemohla prísť. Vo veci sťažovateľky nebolo možné podľa sudcu prehliadnuť, že pôvodne žalovaná matka počas konania zomrela, a preto by nemohla byť v katastri nehnuteľností zapísaná ako vlastníčka. Právne postavenie strán sporu by sa definitívne vyriešilo až v prípadnom spore o určenie, že nehnuteľnosť patrí do dedičstva.

17. Sťažovateľka v konaní pred ústavným súdom argumentovala tým, že úvaha mestského súdu je v priamom rozpore so záverom o tom, že na žalobe je naliehavý právny záujem. Poukázala tiež na skutočnosť, že vyhovujúci rozsudok by mal za následok stratu zápisu jej vlastníckeho práva v katastri nehnuteľností, a teda takéto rozhodnutie by malo na jej hmotnoprávne postavenie priamy materiálny dosah a pri určení náhrady trov právneho zastúpenia mal mestský súd vychádzať z § 10 ods. 2 vyhlášky.

18. Nálezom sp. zn. III. ÚS 573/2023 z 21. decembra 2023 ústavný súd vyslovil porušenie označených práv sťažovateľky, napadnuté uznesenie mestského súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

19. Ústavný súd konštatoval, že mestský súd správne poukázal na konštantnú judikatúru, v zmysle ktorej je spor o neplatnosť kúpnej zmluvy sporom o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, ktorého predmet je vždy oceníteľný peniazmi, pričom tarifnou hodnotou je hodnota nehnuteľnosti. Nebolo však možné súhlasiť s právnou úvahou súdu, že len úmrtie matky sťažovateľky vylučuje

aplikáciu § 10 ods. 2 vyhlášky, podľa ktorého sa odmena za úkon určuje z tarifnej hodnoty, pretože sťažovateľka nemohla stratiť svoje vlastnícke právo. Mestský súd nemožnosť sťažovateľky stratiť vlastníctvo vyvodil z toho, že na základe rozsudku určujúceho neplatnosť kúpnej zmluvy by kataster spätne zomrelú matku sťažovateľky ako vlastníčku nezapísal. Mestský súd formuloval tento záver bez toho, aby uviedol, ktorá právna norma takúto obnovu stavu pred rozsudkom súdu určujúceho neplatnosť právneho úkonu nepripúšťa. Práve naopak, táto úvaha súdu bola v priamom rozpore s jeho vlastným záverom, že na žalobe bol aj po smrti matky naliehavý právny záujem, keďže na základe vyhovujúceho rozsudku by sa obnovil v katastri zápis vlastníctva matky ako podklad do dedičského konania.

20. Hoci mestský súd postupoval správne, keď skúmal vplyv rozhodnutia vo veci na zmenu hmotnoprávneho postavenia sťažovateľky, dospel k nesprávnemu právnomu záveru, že len pre úmrtie jej matky by na jej postavenie nemalo žiadny vplyv. Úvaha mestského súdu, že sťažovateľka nemohla prísť o svoje vlastníctvo a kataster by vlastníctvo mŕtvej matky nezapísal, podporila procesne neefektívnu rozhodovaciu činnosť, že rozsudok určujúci neplatnosť kúpnej zmluvy by nemal reálne účinky a len by predchádzal ďalšiemu určujúcemu sporu, že nehnuteľnosti patria do dedičstva. S konštatáciou mestského súdu, že pre smrť matky sťažovateľky by spor definitívne neurčil vlastnícke právo k nehnuteľnostiam, možno súhlasiť len v prípade rozsudku určujúceho neplatnosť kúpnej zmluvy. Reálnym účinkom vyhovujúceho rozsudku v právnej sfére sťažovateľky by bola strata vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam. Záver mestského súdu v okolnostiach veci sťažovateľky, že len pre úmrtie svojej matky nemohla prísť o vlastníctvo, bol výsledkom zjavného právneho omylu, v dôsledku ktorého mestský súd namiesto § 10 ods. 2 vyhlášky konštatoval správnosť aplikácie § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky.

21. Mestský súd následne postupoval v súlade s právnym názorom ústavného súdu vysloveným v náleze a pri určení tarifnej hodnoty veci aplikoval § 10 ods. 2 vyhlášky. Uznesením sp. zn. 19C/26/2012 zo 6. februára 2024 uložil žalobkyni povinnosť nahradiť sťažovateľke ako žalovanej 1 trovy konania spolu v sume 61 737,17 eur, vychádzajúc z ceny nehnuteľností v sume 1 mil. eur.

I.3. Podnet na zjednotenie právnych názorov:

22. Podnet na zjednotenie právnych názorov vzišiel z konania vedeného na ústavnom súde pod sp. zn. I. ÚS 222/2024. Predmetom tohto konania je ústavná sťažnosť sťažovateľky, tentoraz žalobkyne, ktorou sa domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie uznesením Mestského súdu Košice sp. zn. 19C/26/2012 zo 6. februára 2024 o výške náhrady trov konania, ktoré mestský súd vydal v súlade s nálezom ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 573/2023.

23. Sťažovateľka namieta aplikačnú chybu spočívajúcu v použití § 10 ods. 2 vyhlášky vychádzajúcu z nesprávneho právneho posúdenia ocenenosti predmetu konania o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy. S poukazom na nález ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 93/2021 uvádza, že účinky meritórneho rozhodnutia v konaní o určenie neplatnosti právneho úkonu predstavujú vyriešenie predbežnej otázky ako podkladu pre iniciovanie ďalšieho konania (o určenie, že veci patria do dedičstva). Výsledok konania o určenie neplatnosti právneho úkonu, či už vyhovujúci, alebo zamietajúci, nemá priamy vplyv na vlastnícke právo sťažovateľky. Podľa sťažovateľky je konanie o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy, ktoré mohlo slúžiť ako podklad na nasledujúce

konania, konaním. Jeho predmet teda nie je ocenieľný, a preto je pri určení tarifnej hodnoty právneho úkonu potrebné postupovať podľa § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky. Alternatívne, v prípade nutnosti aplikácie § 10 ods. 2 vyhlášky by sa podľa sťažovateľky malo vychádzať z výšky peňažného plnenia, a teda z kúpnej ceny, ktorá činila 35 000 eur.

24. Uznesením č. k. I. ÚS 222/2024-23 z 25. apríla 2024 prijal ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie v celom rozsahu a odložil vykonateľnosť uznesenia mestského súdu zo 6. februára 2024.

II.

Zjednotenie odlišných právnych názorov

25. Predmetom konania o zjednotení odlišných právnych názorov je v kontexte základného práva na súdnu ochranu otázka určenia základu pre tarifnú hodnotu jedného úkonu právnej služby pri vyčíslení právoplatne priznaného nároku na náhradu trov konania, predmetom ktorého bolo určenie neplatnosti právneho úkonu (kúpnej zmluvy) týkajúcej sa nehnuteľnosti v prípade, keď procesne neúspešný žalobca nebol účastníkom kúpnej zmluvy. Teda či sa má v takejto špecifickej situácii postupovať (i) podľa § 10 ods. 2 vyhlášky, kedy je predmet právnej služby, o ktorom prebieha civilný spor, ocenieľný, resp. vyjadriteľný v peniazoch, alebo (ii) podľa § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky, kedy tomu tak nie.

26. V súlade so svojou stabilnou judikatúrou ústavný súd zdôrazňuje, že v prípadoch, keď sťažovatelia namietajú porušenie svojich ústavou, resp. dohovorom zaručených práv rozhodnutím všeobecného súdu týkajúcim sa náhrady trov konania, je zdržanlivý. Vzhľadom na skutočnosť, že problematika trov konania má vo vzťahu k predmetu konania pred všeobecnými súdmi akcesorickú povahu, k zrušeniu napadnutého výroku o trovách konania pristupuje iba výnimočne (porovnaj m. m. IV. ÚS 45/06, I. ÚS 156/2010, IV. ÚS 40/2011, IV. ÚS 583/2018, IV. ÚS 214/2022, II. ÚS 171/2023, IV. ÚS 39/2024). To však ale neznamená, že takýmito rozhodnutiami by nemohlo dôjsť k porušeniu základných práv sťažovateľov. Otázka náhrady trov konania dosahuje ústavnoprávnu dimenziu vtedy, pokiaľ by bol v procese interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení všeobecne záväzného právneho predpisu zo strany všeobecného súdu obsiahnutý prvok svojvôle alebo extrémny rozpor s princípom spravodlivosti (napr. v dôsledku prepätého formalizmu) či celkom nedostatočného odôvodnenia vydaného rozhodnutia.

27. Ústavný súd si je vedomý toho, že rozhodovanie všeobecných súdov v otázke ocenieľnosti predmetu sporu pre účely výpočtu trov právneho zastúpenia je rôzne a všeobecné súdy podobné situácie posudzujú rozdielne, zvlášť, pokiaľ ide o určovacie žaloby. Text vyhlášky a najmä v ňom uvedené slovné spojenie obsiahnuté v § 11 ods. 1 písm. a) „*ak nie je možné vyjadriť hodnotu veci alebo práva v peniazoch*“ nedáva jasnú odpoveď na konkrétnu procesnú situáciu. Rozdiely v súdnych rozhodnutiach, najmä o výške trov konania, sú však prirodzeným javom v súdnom systéme založenom na existencii viacerých nižších súdov s obmedzenou územnou pôsobnosťou. Nepripustnosť opravných prostriedkov proti rozhodnutiu súdu prvej inštancie o výške trov konania sťažuje súdom vyššieho stupňa, najmä najvyššiemu súdu ako tradičnému zjednocovateľovi rozdielných právnych názorov všeobecných súdov, usmerňovať protichodné rozhodnutia súdov prvej inštancie v tejto otázke, avšak k zjednoteniu môže dôjsť aj na úrovni všeobecného súdnictva publikovaním stanovísk alebo rozhodnutí súdov nižších inštancií v Zbierke stanovísk najvyššieho

súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky, na čo ústavný súd apeluje (III. US 405/2022, body 20 – 23 a III. ÚS 60/2022, bod 11). V takýchto prípadoch zostáva otázka ustálenia výkladu všeobecne záväzného predpisu na pleciach ústavného súdu, o to viac, ak sú v hre hranice ústavnosti výkladu podústavného práva. Rozhodne však nie je v súlade s princípom právnej istoty vyplývajúcim z čl. 1 ods. 1 ústavy, ak je sám ústavný súd zdrojom protichodných právnych názorov na druhovo rovnaké právne situácie. So stavom, keď existujú dve protichodné odpovede na totožnú otázku, sa nezriedka spája jednak následok nezákonnosti a nespravodlivosti a v súvislosti s trovami konania spravidla aj následok zásahu do vlastníckeho práva dotknutej osoby.

28. Niet pochyb, že otázka, ktoré z dvoch možných ustanovení vyhlášky pre výpočet základnej sadzby tarifnej odmeny advokáta aplikovať v konkrétnej veci, má nespornú ústavnoprávnu relevanciu, keďže konečné rozhodnutie všeobecného súdu v otázke ocenenia predmetu sporu (pre účely výpočtu trov právneho zastúpenia) sa priamo premieta do výšky peňažného plnenia, ktoré môže mať, a to najmä v prípade preferencie aplikácie § 10 ods. 2 vyhlášky, pre procesne neúspešnú stranu finančne významný dopad.

29. Z judikatúry ústavného súdu vyplýva, že v otázke ocenenia či neocenenia predmetu konania na účely určenia tarifnej odmeny je vždy potrebné vychádzať z konkrétnych okolností prípadu, čo znamená riadne sa vysporiadať s predmetom sporu, resp. rozlíšiť, čo reálne a skutočne tvorí predmet sporu. Napriek tomu, že ústavnému súdu ako nezávislému orgánu ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) neprislúcha zjednocovať judikatúru všeobecných súdov, musel sa už viackrát vyjadriť k aplikácii § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky. Vyjadriť hodnotu predovšetkým znamená vysporiadať sa so skutočným obsahom predmetu konania, t. j. s tým, aké účinky má pre účastníkov (resp. strany sporu) meritórne rozhodnutie súdu v tomto konaní, resp. aký vplyv má na zmenu hmotnoprávneho postavenia účastníkov tohto konania (II. ÚS 492/2013, IV. ÚS 187/2018, I. ÚS 92/2020, I. ÚS 111/2020). Paušálna aplikácia § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky s poukazom na to, že ide o určovaciu žalobu a hodnotu právneho úkonu, ktorého neplatnosti sa strana sporu domáha, nie je možné vyjadriť v peniazoch, bez toho, aby sa rozlíšilo, čo reálne tvorí predmet sporu, neobstojí (I. ÚS 93/2021). Rovnako tak nemožno paušálne aplikovať § 10 ods. 2 vyhlášky len s poukazom na sumu uvedenú v petite žaloby. Zohľadnenie špecifických okolností prípadu spätých s obsahom žaloby a vysporiadania sa s reálnymi účinkami meritórneho rozhodnutia znamená priznanie priority materiálnej spravodlivosti, ktorá chráni a rešpektuje zvláštnosti individuálneho prípadu.

30. V tomto kontexte možno poukázať na prístup presadzovaný ústavným súdom od vydania nálezů č. k. I. ÚS 58/2021-30 z 5. mája 2021 publikovaného v Zbierke nálezů a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky pod č. 26/2021 v podobe metodické inštrukcie pre všeobecné súdy na účely vyčíslenia trov konania pri určovacích sporoch, pri ktorých je potrebné rozlišovať dve kategórie.

31. Do prvej kategórie patria spory, ktorých predmetom je definitívne určenie a výsledkom je rozsudok, ktorého účinkom je nadobudnutie konkrétnej (peniazmi oceneľnej) hodnoty. Ak napríklad žalobca uspeje v spore o určenie vlastníckeho práva, nehnuteľnosť je definitívne katastrálne zaevidovaná ako jeho majetok, a preto je úplne opodstatnené, aby sa za tarifnú hodnotu veci považovala cena, resp. hodnota nehnuteľnosti. Druhú kategóriu tvoria spory, ktorých predmetom nie je definitívne určenie, ale určenie *quasi* prejudiciálne – na účely vysporiadania iného právneho vzťahu. Pôjde o určovacie spory, ktorých výsledkom nebude konečná súdna

ochrana, ale na účel dosiahnutia jej definitívneho hmatateľného účinku sa nárok musí žalovať samostatne zo zákonných dôvodov. V týchto prípadoch nie je možné hodnotu predmetu sporu vyjadriť v peniazoch, čo opodstatňuje aplikáciu § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky (I. ÚS 58/2021). Tento prístup nachádza odzvu v recentnej rozhodovacej činnosti ústavného súdu (m. m. I. ÚS 93/2021, III. ÚS 114/2021, I. ÚS 87/2022, IV. ÚS 238/2022, III. ÚS 420/2022, III. ÚS 499/2022, III. ÚS 91/2023, IV. ÚS 4/2023, II. ÚS 148/2023, IV. ÚS 353/2023, IV. ÚS 378/2023, IV. ÚS 95/2024).

32. Z uvedených judikatórnych východísk vyplýva, že všeobecné súdy by mali na začiatku konania v prvom rade riadne ustáliť predmet sporu a zodpovedať otázku, ako sa meritórne rozhodnutie (či už vyhovujúce, alebo zamietavé) prejaví v právnej sfére všetkých účastníkov konania. Uvedené platí o to viac v sporoch iniciovaných žalobcom, ktorý nie je účastníkom hmotnoprávného vzťahu (právneho úkonu) a zároveň sa domáha určenia, či tu určité právo je, alebo nie je. Vysporiadanie sa s predmetom určovacieho sporu má potom vplyv na posúdenie ne/oceniteľnosti predmetu konania, ergo na určenie základu pre výpočet náhrady trov konania, ktorý má byť rovnaký pre všetkých účastníkov konania.

33. Vrátiac sa k navzájom prepojeným ústavným sťažnostiam v konaniach vedených pod sp. zn. III. ÚS 573/2023 a sp. zn. I. ÚS 222/2024, je potrebné vychádzať z toho, že žalobkyňa (a zároveň sťažovateľka v konaní vedenom pod sp. zn. I. ÚS 222/2024) nebola zmluvnou stranou kúpnej zmluvy, o ktorej platnosti sa viedol spor. Všeobecné súdy dospeli k záveru, že žalobkyňa mala naliehavý právny záujem na požadovanom určení neplatnosti kúpnej zmluvy. V uvedenej veci išlo o žalobu o neplatnosť kúpnej zmluvy medzi žalovanou 1 a žalovanou 2, pritom účelom a podstatou tejto žaloby bolo dosiahnuť, aby vlastnícke právo prešlo späť na žalovanú 2 ako predávajúcu a predchádzajúcu vlastníčku nehnuteľnosti, teda na matku žalobkyne a žalovanej 1. Na základe toho bude prípadná obnova vlastníckeho práva pôvodnej vlastníčky – neb. matky žalobkyne podkladom pre prejednanie predmetnej nehnuteľnosti v dedičskom konaní po neb. poručiťke. V tomto videla žalobkyňa aj svoj naliehavý právny záujem a ten v tomto vzhľadli aj súdy (pozri bod 15). Žalobkyňa teda v tomto konaní nemohla a ani nechcela nadobudnúť konkrétnu majetkovú hodnotu, len dosiahnuť pôvodné usporiadanie vlastníckych vzťahov, na čom mala naliehavý právny záujem. Zmyslom tohto konania tak bolo obnoviť právny stav pred podpisom kúpnej zmluvy.

34. Čo sa týka žalovanej 1, tá by síce v prípade úspechu žalobkyne vlastnícke právo k celej nehnuteľnosti stratila, avšak aj ona, rovnako ako žalobkyňa, by zároveň získala potenciálne právo nadobudnúť nehnuteľnosť v dedičskom konaní. Zároveň by získala právo na vrátenie kúpnej ceny, ak by súd konštatoval, že kúpna zmluva je neplatná.

35. Podstata predmetného súdneho sporu je viditeľnejšia o to viac potom, keď žalovaná 2 (matka žalobkyne a žalovanej 1) zomrela. Po tomto okamihu je úplne zrejmé, že následkom určenia platnosti alebo neplatnosti spornej kúpnej zmluvy bude to, či sporná nehnuteľnosť bude patriť do dedičstva po žalovanej 2, alebo nie.

36. Nazerajúc na špecifické okolnosti týchto ústavných sťažností cez optiku toho, či meritórnym rozhodnutím dochádza v predmetnom konaní k definitívnemu usporiadaniu právneho vzťahu medzi stranami sporu, ústavný súd uvádza, že tomu tak nie je. Predmetom tohto sporu z pohľadu žalobkyne nemohlo byť definitívne určenie jej vlastníckeho práva, ale určenie *quasi* prejudiciálne. Prípadné rozhodnutie súdu o neplatnosti kúpnej zmluvy by sa stalo podkladom pre vykonanie

pôvodného zápisu vlastníckeho práva k nehnuteľnosti záznamom do katastra nehnuteľností, čím by došlo k obnove vlastníckeho práva matky ako pôvodnej vlastníčky. Vyhovujúci rozsudok by sa tak mohol stať podkladom pre prejednanie nehnuteľností v dedičskom konaní po poručiteľke a právne vzťahy sporových strán a ich vlastníctvo k nehnuteľnosti by mohlo byť predmetom dedičského konania. Nevyhovujúci rozsudok (čo je aj prípad tohto sporu) znamená, že k obnoveniu pôvodných vlastníckych vzťahov nedôjde. Hoci sa žalovanej 1 javí, že pre ňu bola „v hre“ strata vlastníckeho práva, nie je tomu úplne tak. V prípade vyhovujúceho rozsudku (k čomu však nedošlo) by jej stále ostalo právo túto nehnuteľnosť dediť a právo na vrátenie kúpnej ceny.

37. Vzhľadom na uvedené sa v okolnostiach posudzovaných ústavných sťažností javí priliehavší záver o tom, že predmet daného sporu nie je vo svetle judikatórnych východísk ústavného súdu odvíjajúcich sa od nálezu sp. zn. I. ÚS 58/2021 taký, ktorý by bolo možné považovať za oceneľný peniazmi, čo aprobuje ústavnoprávnu akceptovateľnosť aplikácie § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky. Ústavný súd si je vedomý, že vyhláška jasnú odpoveď na túto otázku v okolnostiach prejednávanej veci nedáva. Ide o prirodzený jav, kedy právo nemôže vo svojich normách postihnúť každú životnú situáciu. Preto je potrebné k určeniu toho, aká je základná sadzba tarifnej odmeny advokáta, dospieť výkladom. Tento výklad musí byť jednak metodologicky správny, súladný z doterajšou súdnou praxou v obdobných sporoch a zároveň musí byť spravodlivý.

38. Je zrejmé, že žalobkyňa v tomto spore nechce získať vlastnícke právo k spornej nehnuteľnosti a získať určitú majetkovú hodnotu, ale podstatou tohto sporu je nastoliť stav pred podpisom kúpnej zmluvy. Do smrti žalovanej 2 išlo vo svojej podstate o spor o určenie vlastníckeho práva žalovanej 2, ktorý bol však špecifický práve v tom, že žalobkyňa nežiadala toto právo vo svoj prospech, ale v prospech žalovanej 2. Preto nemožno porovnávať tento spor s bežnými spormi o určenie vlastníckeho práva, v ktorých vlastnícke právo patrí buď žalobcovi, alebo žalovanému. Aj preto možno práve v týchto špecifických sporoch nahliadať na základnú sadzbu tarifnej odmeny inou optikou. Po smrti žalovanej 2 išlo vo svojej podstate o prejudiciálne vyriešenie toho, či sporná nehnuteľnosť patrí do dedičstva po pôvodnej žalovanej 2. Z rozhodovacej činnosti ústavného súdu vyplýva (IV. US 187/2018, IV. US 652/2020, III. US 134/2023), že súdna prax je v otázke základnej sadzby tarifnej odmeny v sporoch o určenie, že vec patrí do dedičstva, ustálená, a to tak, že základná sadzba tarifnej odmeny advokáta sa určuje podľa § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky (teda že predmet konania nie je oceneľný). Tento záver je potrebné prijať aj v prejednávanej veci. Možno len na okraj dodať, že aj v sporoch o určenie, že vec patrí do dedičstva, vždy niektorá strana „stratí“ svoje vlastnícke právo v určitej hodnote a súdy napriek tomu vychádzajú z toho, že predmet konania nie je oceneľný. V tomto prípade v obidvoch fázach sporu o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy išlo o dosiahnutie pôvodného usporiadania vlastníckych vzťahov, na čom mala žalobkyňa podľa konajúcich súdov naliehavý právny záujem, a od tohto rozsudku sa bude následne odvíjať to, či nehnuteľnosť bude, alebo nebude predmetom dedičstva.

39. Sumarizujúc uvedené, pri určení základu pre tarifnú hodnotu jedného úkonu právnej služby v rámci právoplatne priznaného nároku na náhradu trov konania je potrebné zvažovať viacero aspektov. V prvom rade je nevyhnutné, zvlášť pokiaľ ide o určovacie žaloby, aby sa všeobecné súdy starostlivo vysporiadali so skutočným obsahom predmetu sporu, o čo v spore stranám skutočne ide a aký dopad má výsledok konania na strany sporu. Vo vzťahu k rozhodnutiu o trovách konania je nutné, aby konajúce súdy dôsledne zvažovali reálny dopad účinkov meritórneho

rozhodnutia do právnej sféry sporových strán, resp. aký vplyv mal na zmenu hmotnoprávneho postavenia účastníkov predmetného konania.

40. Na základe uvedeného plénum ústavného súdu rozhodlo tak, ako to je uvedené vo výroku tohto uznesenia.

41. Podľa § 67 zákona o ústavnom súde pripája k tomuto rozhodnutiu odlišné stanovisko sudcu Robert Šorl, ktoré sa týka výroku a odôvodnenia rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. mája 2025

Ivan Fiačan
predseda Ústavného súdu
Slovenskej republiky